

DOI: [10.32702/2307-2156-2019.8.22](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.8.22)

УДК 351

*В. Г. Корнієнко,
Житомирський національний агроекологічний університет
ORCID: 0000-0003-4544-6439*

СПЕЦИФІКА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

*Vyacheslav Kornienko,
Zhytomyr National Agro-Ecological University*

SPECIFICITY OF STATE POLICY FOR SUSTAINABLE ECOLOGICAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE SOCIETY

Проведено теоретичний аналіз специфіки державної політики щодо забезпечення стійкого еколого-економічного розвитку суспільства. Враховуючи проблеми, якими визначаються диспропорції в соціальному, економічному та екологічному розвитку, необхідність врахування певних соціально-екологічних складових стійкого зростання економіки, обґрунтованим є специфічне втручання держави, що вимагає інституційних змін та неодмінного переосмислення цінностей. В сфері еколого-економічних систем державне управління повинно бути невід'ємною і природною часткою існуючої інституційно-правової системи, якою формується економічне зростання виробництв при використанні екологічного середовища та природних ресурсів. Важливе значення при цьому має розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування, місцевими органами виконавчої влади та центральними органами влади.

Theoretical analysis of the specifics of the state policy for ensuring sustainable ecological and economic development of the society is carried out. It is shown that with increasing dangers of civilization scale combined with the progress of modern society, the instability and diversification of economic, social and environmental components of progress, the inability of the usual economic mechanisms based on cost and utility, - exacerbated the contradictions. This may indicate a divergence of ideas of modern science about the dynamism of reality and directions of sustainable social development.

Social, economic, and environmental problems are urgent for Ukraine and its regions, which are undergoing dramatic changes in industrial relations. There are no effective mechanisms for the rational use of technical, scientific, and natural potentials. The reform of the structure and the inefficiency of the economy have led to an increase in the negative impact on the environment. Most fixed assets in Ukraine do not meet environmental requirements

Given the problems that determine the disparities in social, economic and environmental development, the need to take into account certain socio-ecological components of sustainable economic growth, the specific intervention of the state is justified, which requires institutional changes and inevitable rethinking of values. In the field of ecological and economic systems, public

administration should be an integral and natural part of the existing institutional and legal system, which shapes the economic growth of industries using the environment and natural resources. Important is the division of powers between local self-government bodies, local executive authorities and central authorities.

Ключові слова: державна політика; державне управління; еколого-економічна система; стійкий розвиток; суспільство.

Keywords: public policy; public administration; ecological and economic system; sustainable development; society.

Вступ

Із посиленням небезпек цивілізаційного масштабу у поєднання з прогресом сучасного суспільства, нестійкістю й різноспрямованістю економічної, соціальної й екологічної складових прогресу, неспроможністю звичних економічних механізмів, заснованих на врахуванні витрат і корисності, – загострюються суперечності між економічною системою та потребами людського розвитку. Це може вказувати на розбіжність уявлень сучасної науки про динамічність реальності та напрями стійкого суспільного розвитку.

Соціальні, економічні, та екологічні проблеми є актуальними для України та її регіонів, які зазнають кардинальних змін у сфері виробничих відносин. Відсутні дієві механізми раціонального застосування технічного, наукового, та природного потенціалів. Реформування структури та неефективність економіки спричинили посилення негативного впливу на природне середовище. Більшість основних засобів виробництва в Україні не відповідає вимогам щодо екології [11].

Проблемам формування та здійснення державної екологічної політики, використання природних ресурсів та забезпечення стійкого розвитку присвячені наукові дослідження І.К.Бистрякова, О.О.Веклич, Т.В.Іванової, О.Г.Мордвінова, М.А.Хвесика, Є.В.Хлобистова, О.І.Фурдичка та ін.

Метою статті є провести теоретичний аналіз специфіки державної політики щодо забезпечення стійкого еколого-економічного розвитку суспільства.

Результат

На сьогодні гостро постає питання раціонального використання та відновлення природних ресурсів, що обумовлює необхідність зміни стратегії розвитку цивілізації, прийняття нової організації взаємодії між суспільством і природою, економікою та екологією, перенесення акцентів з кількісних показників зростання на якісні. Цілісна і системна якісно нова ідеологія розвитку була надана в Декларації конференції ООН, яка відбулася в 1992 році в Ріо-де-Жанейро. На ній було визначено питання необхідності турботливого ставлення до людини при дотриманні вимог адекватного задоволення виникаючих потреб як сучасних, так і майбутніх поколінь [2]. В Декларації представлені 27 принципів щодо стійкого розвитку цивілізації засвідчили всеоб'ємлюючий підхід до вирішення проблеми, яка виходить за межі екологічних питань. З тих пір державні і громадські діячі використовують поняття «стійкий розвиток», яке закріпилося в науковому обігу, проблему стійкого розвитку стали досліджувати науковці.

Коли нарівні з раціональним природокористуванням, що визнано обов'язковою умовою цивілізації на даний час і в майбутньому, принципово важливою стала обставина, що визначена конференцією «Ріо-92», про проголошення необхідної співпраці всіх народів і держав стосовно скорочення диференціації серед населення відповідно рівня життя і подолання бідності, значне підняття якості людського життя. Наростаючою економічною взаємозалежністю і екологічною цілісністю планети та держав світу обумовлюється неможливість досягнення стійкого рівня розвитку в деяких регіонах. Вирішити проблему можна лише за умови цілеспрямованого тісного співробітництва між усіма державами [2].

Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» є як перший крок України відповідно до рішення конференції «Ріо-92» [3]. Далі був Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища України на період 2011–2015 роки [14]. Перед цим у 2006 році був розроблений проект Концепції переходу України до стійкого розвитку, який неодноразово подавали на розгляд Верховної Ради України та Уряду.

Стійкий розвиток окремо взятої країни можливий тільки з точки зору стійкості розвитку цивілізації. Подібне стосується і всіх галузевих, поселенських і територіальних складових окремо взятих країн. Вони здатні до стійкого розвитку тільки в ролі структурних ланок стійкого державного розвитку. Стійкий розвиток інтерпретується у вигляді стратегії переходу до певного стану суспільства і природи, тобто розвитком біосфери і суспільства при взаємному їх збереженні. В цьому органічно переплетені соціальні, економічні, екологічні, прогностичні та культурологічні напрями: соціальним напрямом передбачається подолання розриву між рівнями доходів різних груп і верств населення, значне підвищення якості його життя; екологічним напрямом передбачається врахування актуальних і потенційних екологічних і соціальних наслідків в результаті прийнятих управлінських рішень, які пов'язані з техніко-антропогенним напрямом діяльності; економічним напрямом передбачається орієнтація виробничо-господарської діяльності людей не на зростання обсягів

споживання природно-ресурсного запасу біосфери, а замість поширення масштабів матеріального її використання застосовувати інтелектуальний потенціал у вигляді наукових розробок та інформаційних систем; культурним напрямом визначається необхідність заміни традиційних стереотипів і встановлення взаємозв'язку національно-регіональних і соціокультурних особливостей розвитку і тенденції до інтегративності в світі; прогностичний напрям пов'язується з актуалізацією перспектив стійкого розвитку не тільки короткострокових і середньострокових, а й оцінювання можливої екстраполяції теперішніх процесів відповідно довгостроковості [10].

Такі аспекти, визначаючі стійкість розвитку, перебувають у постійному динамічному стані, що безперечно призводить до неузгодженості між ними. Саме тому необхідним визнано ефективне управління, спрямоване на їх гармонізацію та приведення системи до рівноваги. Тільки вирішення завдань всіма зазначеними блоками та реалізація принципу їх відповідності зробить можливим стійкий розвиток. Однак, слід враховувати, що відкриті системи (наприклад, економіка) відчують рівновагу як короткостроковий момент при безперервних змінах, що неодмінно призводить до невірноваженості стану.

Статичне сприйняття діяльності в економіці виділяється характерною концепцією рівноваги між взаємопов'язаними елементами дійсності. А для динамічної найбільш характерною стала концепція процесу змін економічних зв'язків і елементів [9]. З точки зору динамічної школи, неможливе врівноваження станів ні при досконалій конкуренції, ні при недосконалій, ані при монополії і олігополії на ринку. Ніяка економічна система не буває ніколи в повній рівновазі впродовж тривалого часу. Проте допустимі умови, що наближатимуть її до рівноваги. Основна функція держави закладена у створення таких умов, при яких формується тенденція до стану рівноваги. Отже, стійкий суспільний розвиток можна сформулювати як динамічний процес, що забезпечує критерії його соціального, екологічного та економічного відтворення в певних пропорціях і параметрах.

Фіксація загального уявлення стосовно стійкого розвитку можлива лише на концептуальному рівні. Власне процес зміни моделі розвитку буде постійним. Також необхідно робити переходи між версіями та варіаціями моделі. При такій умові суспільний розвиток за цими версіями представлятиме процес стійкого розвитку, яким задовольняються вимоги конкретного періоду і можливість розвитку на майбутнє. Завершальним цільовим орієнтиром подібного розвитку стане утворення ноосфери, яким означатиметься ідеальний суспільний стан і визначатиметься екологічно допустимий вплив цивілізації на природне середовище [6].

Забезпечення стійкості розвитку в світі в першу чергу залежить від продовольчого комплексу, на основі якого можна спостерігати розбалансованість світової системи. Так, виробництво необхідних продуктів харчування визнано найголовнішою умовою життя самих виробників і виробництв взагалі [7, с. 55]. Такий процес повинен здійснюватись безперервно, зі стійким зростанням, оскільки людське суспільство не тільки не може припинити споживання їжі, але й повинно покращувати якість самих продуктів харчування і нарощувати їх виробництво відповідно зростаючим потребам і збільшенню кількості населення. Вирішення такої проблеми в останні роки стало найбільш актуальним, адже протягом всієї історії розвитку людського суспільства існує значна частина голодуючого населення. Агропродовольчу кризу визнано глобальною проблемою, але вона проявляється в різних країнах по-різному і несе наступні соціально-економічні наслідки: дефіцит і нестача продовольства, якість продовольчих продуктів; збут продуктів харчування та їх перевиробництво; недостатнє споживання харчових продуктів населенням внаслідок їх низької купівельної спроможності; рівень доходів у виробників сільськогосподарської і велика різниця між їх доходами і доходами міських жителів; високий рівень безробіття і переважаюча бідність сільського населення; значне зниження якості життя селян і збіднення їх культури; пов'язаний з інтенсифікацією сільськогосподарського виробництва зростаючий тиск на біосферу [1].

Найбільш гострими, у країнах, які розвиваються, стали проблеми забезпечення продовольством, неналежних доходів та зниження якості життя в сільській місцевості, в розвинених країнах такими проблемами виявилось надвиробництво вирощеної продукції, забруднення природи відходами сільського господарства, які виникли в результаті його інтенсифікації, зниження якості харчових продуктів. Особливість агропродовольчої кризи сучасної України полягає у низькому рівні споживання харчових продуктів, пов'язане з різким зниженням реальних доходів людей, зменшенням виробництва найбільш цінних продуктів - м'ясних, молочних та ін. у розрахунку на одну людину, зростанням різниці доходів сільського і міського населення, значним погіршенням якості людського життя, зростанням рівня бідності і безробіття на селі.

Без використання природних ресурсів задовольнити життєві потреби людей неможливо, адже в основі виробництва закладено використання природних ресурсів, які становлять певну частину всього природно-ресурсного потенціалу. Вирішити цю еколого-економічну суперечність можливо через створення абсолютно нової моделі господарювання, стійкої економіки, яка була б основана на принципах екологізації, інтенсифікації та раціонального природокористування. Стратегією екологічно стійкого розвитку передбачається забезпечення якості людського життя та довготривалого функціонування природних, соціальних та економічних комплексів з поступовим поліпшенням умов.

Одним з головних напрямів в формуванні стійкого суспільного розвитку стала організація прийнятної щодо екології господарської діяльності, яка не виходить за рамки ємності екосистем. З цієї точки зору природно-ресурсний потенціал певних територій повинен розглядатися не як постачальник життєвоважливих ресурсів, а як основа життя, збереження якої має стати обов'язковою умовою існування еколого-економічної

системи. Екологічно стійким економічним розвитком території при господарській діяльності передбачається забезпечення необхідної безпеки та сприятливих умов для життєдіяльності людини, обмеження негативних впливів на природне середовище та раціональне природокористування.

Ключовою категорією в розгляді проблеми стійкості еколого-економічних систем визнано природокористування. У процесі природокористування всі процеси взаємопов'язані, взаємозумовлені і взаємозалежні, такі, що відбувається в чіткій відповідності до природних причинно-наслідкових залежностей [8]. Саме природокористування стало теоретичним визначенням суспільних, або ж економічних, відносин, що виникають в результаті засвоєння ресурсів природи, і до нього входять відтворення і охорона навколишнього середовища. Піднесенням відносин в природокористуванні тільки до відносин з присвоєння (споживання) природних елементів, як це часто трапляється, не відображається вся глибина і різноманітність проблем взаємодії природи і суспільства. Якісні зміни при взаємодії природи і суспільства полягають у тому, що суспільство, використовуючи елементи природи для забезпечення своєї життєдіяльності, все частіше переходило до їх відтворення, цілеспрямовано втручалось не тільки у локальні, а й у глобальні процеси в природі. У свою чергу, виробництво матеріальних благ, у формі реалізації єдності природи і суспільства, знаходиться в тісному зв'язку з процесами в природі. Така думка була висунута на початку 1970-х років у вітчизняній літературі К.Г. Гофманом, М.Я. Лемешевим, П.Г. Олдаком, Н.Ф. Реймерсом. На думку науковців, соціальні, економічні, технологічні і біологічні процеси знаходяться в настільки тісному зв'язку, що об'єктивно виникла необхідність розгляду сучасного виробництва як функціонування доволі складної еколого-економічної системи, не протиставляючи економічну та природну системи між собою [13].

Необхідно зазначити, що з позиції сучасних дослідників не проявляється схильності до дотримання суто економічних аспектів при зосередженні на проблемах макроекономічної рівноваги та економічного зростання, відійшовши від реально існуючих проблем трансформації сьогочасної економіки, пов'язаної зі зміною взаємодії суспільства і природи [15]. Проте сприйняття відносин природокористування тільки як купівлі права на користування природним ресурсом і забруднення не надає адекватного відображення суспільних потреб сьогодення, оскільки не враховує їх екологічну складову.

Літературою подаються різні підходи до співвідношення між категоріями «матеріальне виробництво» та «природокористування». Однак, існує думка, що природокористування охоплюється вся сфера взаємодії навколишнього середовища і суспільного виробництва при поглибленому суспільному поділу праці; в окрему систему виділені спеціалізовані види трудової діяльності, якими здійснюється первинне привласнення природних елементів, їх використання, охорона від забруднення і цілеспрямоване відтворення [12].

Історико-економічним аналізом підтверджується активний вплив навколишнього природного середовища на інші виробничі фактори (екологічний фактор) – предмет праці, його якість і кількість. Нарівні з «виробничим» природокористуванням є і «невиробничим», інакше кажучи – «споглядальним» природокористуванням, яким також здійснюється вплив, а іноді й суттєвий, на природні елементи. Екологічний фактор позначається не тільки на безпосередньому процесі виробництва, а й на інших відтворювальних фазах: споживанні та реалізації. Ним здійснюється вплив на пропорційність суспільного відтворення і на стрімкість економічного розвитку, на територіальні співвідношення виробництва, на пропорції між накопиченням і споживанням та ін. Такий вплив з часом стає різноманітнішим і сильнішим.

Сучасною ринковою економікою в межах еколого-економічної системи вимагається специфічний державний вплив з передбаченими максимальними і мінімальними межами його участі у процесі розвитку самої ринкової економіки. Державним управлінням за допомогою інституційно-правової системи має послаблюватись чи посилюватись дія ринкових механізмів. Інституціональні моменти управління держави в еколого-економічній системі включають вирішення задач стосовно соціально-економічного розвитку з урахуванням екологічних факторів, зокрема: прийняття рішень стосовно визначення екологічних благ і збереження якості навколишнього природного середовища; оцінка та інтерналізація зовнішніх ефектів; затвердження майнових прав на екологічні та природні блага; дотримання політики захисту навколишнього природного середовища, організації, розвитку і становлення інституту підприємництва в екології; формування та підтримка ринку екологічно чистих технологій і продуктів тощо.

Еколого-економічну систему не можна назвати самоорганізуючою. Провідну роль державою управління процесами динамічного розвитку економічної, соціальної та екологічної складових, інституційного забезпечення визначає ряд причин: більшу частину природних ресурсів визнано суспільними благами; з відсутністю прав власності на природні ресурси їх використання в умовах ринкової системи стає малоефективним; викривлене сприйняття економічного зростання; недовершеність ринкового механізму, ринкові поразки, відповідні до зовнішніх ефектів; відсутня економічна категорія ціни ресурсів відповідно до їх цінності; невраховані побічні наслідки в господарській діяльності впливають на життєві умови населення.

Такі спотворення проявляються в асиметрії чинників і аномаліях виробництва. Аномалією виробництва визначаються: відсутній вплив зруйнованого середовища природи на величину валового внутрішнього доходу; його збільшення при поновленні функцій самого природного середовища. Як результат – за зростанням внутрішнього валового продукту і благополуччям стають непомітними екологічні чинники [16].

Асиметричність чинників проявляється в наступному: реалізація екологічних цілей вимагає залучення ресурсів та робочої сили, раніше врахованих у розрахунку валового внутрішнього продукту, і вони ж спрямовуються на виконання природоохоронних заходів, які внутрішньо не враховані у валовому продукті.

Звідси – система національного рахівництва не володіє показниками, до яких входять якісні характеристики існуючої еколого-економічної системи [16].

Як показує міжнародний досвід, застосовувати показники стійкості необхідно за допомогою інституційних структур, відповідно до політики їх завдань і цілей, показників діяльності і конкретних заходів. Важливим інституціональним напрямом реалізації державної політики є програма ресурсозбереження. Як доводить економічний розвиток провідних країн світу, що спостерігався протягом останніх двох десятиліть, за адекватного економічного урахування екологічного показника ефективне ресурсозбереження стає набагато вищим за зростання природоємності економіки. Намагання використання ресурсів раціонально мають бути підтримані в усіх регіонах при узгодженні інтересів різноманітних стейкхолдерів. Такий підхід має закріплюватись органами влади при наданні субсидій на природоохоронну діяльність і податкових пільг [18].

Як основний напрям, яким в економічній сфері реалізуються умови та ідеї підвищення якості існуючої еколого-економічної системи, виступає інститут обов'язкового екологічного страхування і екологічного аудиту, стандартизація, сертифікація, еколого-економічне ліцензування та екологічний менеджмент. У сукупному вигляді такою системою представляється ринок послуг в екології. Розвитком та становленням ринку послуг в екології піднімається питання необхідності формування інститутів інфраструктури з комерційних і державних структур з квотування та нормування природокористування, сертифікації екологічних виробів, екологічного страхування, з укладання угод купівлі-продажу прав на забруднення, проведення екологічного аудиту [17].

Економічна ефективність важеля економічного механізму в сфері екології регулювання відносин між суб'єктами природокористування та їх взаємодії полягає в стандартизації та сертифікації послуг і товарів. Міжнародна організація зі стандартизації (ISO) залучила до своєї роботи і Україну, яка стала її повноправним членом та активно співпрацює у створених при вищеназваній організації технічних комітетах. Фахівцями відпрацьовуються єдині вимоги до продукції і правила її виготовлення, створюються міжнародні стандарти, об'єднані в серії. Виконуючи вимоги стандартів, певне підприємство отримує сертифікат відповідності, що гарантує споживачам безпеку та якість продукції. Щоб досягти відповідності стандартам підприємствам слід активно користуватися екологічним менеджментом, в якому формуванню адміністративного управління планами і політики, розподілу часток відповідальності, підготовці кваліфікованих кадрів, документуванню і нормуванню діяльності приділяється підвищена увага [19].

Застосування екологічного менеджменту через поєднання адміністративного управління, екологічного менеджменту та системи менеджменту якості дозволило зблизити саме виробництво із захистом навколишнього середовища. У зв'язку зі все частіше виникаючими останнім часом випадками надзвичайних ситуацій, більш актуальним інструментом в запропонованому механізмі повинно стати управління ризиками (ризик-менеджмент), яким поєднується діяльність в сфері промислової безпеки та екології. Розвиненими країнами задіяні стандарти безпеки, якими передбачаються розрахунки можливих ризиків. Суттєво допомогли б охороні навколишнього середовища впровадження і розробка стандартів.

Висновки

Таким чином, враховуючи зазначені проблеми, якими визначаються диспропорції в соціальному, економічному та екологічному розвитку, необхідність врахування певних соціально-екологічних складових стійкого зростання економіки, обґрунтованим є специфічне втручання держави, що вимагає інституційних змін та неодмінного переосмислення цінностей. В сфері еколого-економічних систем державне управління повинно бути невід'ємною і природною часткою існуючої інституційно-правової системи, якою формується економічне зростання виробництв при використанні екологічного середовища та природних ресурсів. Важливе значення при цьому має розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування, місцевими органами виконавчої влади та центральними органами влади.

Література.

1. Гречановская И. Г. Экономико-экологическое регулирование предпринимательской деятельности: монография. Одесса : АОЗТ ИРЭНТТ, 1997. с.182.
2. Декларация Рио-де-Жанейро по окружающей среде и развитию от 14.07.1992. *Международное публичное право : сборник документов*. Москва: БЕК, 1996. Т. 2. С. 135-138.
3. Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» від 21 грудня 2010 року № 2818. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 26. ст.218.
4. Карташов Є.Г. Державне управління стійкістю регіональних еколого-економічних систем: теорія, методологія, практика : монографія. Київ: ТОВ "ДКС-Центр", 2015. с.378.
5. Карташов Є.Г. Інвестиційна складова в процесі формування механізмів державного управління стійкістю регіональних еколого-економічних систем. *Менеджер: Вісник Донецького державного університету управління*. 2014. № 2(68). С. 55-60.
6. Коваленко Г. Соціально-екологічні проблеми сьогодення. *Соціальний захист*. 2001. № 3. С. 54-57.
7. Козаков В. М. Соціально-ціннісні засади державного управління в Україні : монографія. Київ : Вид-во НАДУ, 2007. с.84.
8. Лобановская О., Швобс Г. Формирование экологического сознания и ноосферного общества. *Экология*. 2001. № 1. С. 16-18.
9. Миколаш Я., Питтерман Л. Управление охраной окружающей среды : монография. Москва: Прогресс, 1983. с.239.

10. Нешик С. Сучасний стан природного середовища в Україні. *Управління сучасним містом*. 2004. № 1/1-3(13). С.67–72.
11. *Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України*. URL: <http://old.mon.gov.ua/images/files/.../konceptia.doc>.
12. Буркинський Б. В., Ковалева Н. Г., Розмарина А. Л. Проблеми інвестиційного менеджмента в природоохоронній діяльності : монографія. Одеса : ИПРЭЭИ НАН України, 2001. с.231.
13. Реймерс Н. Ф. Экология (теория, законы, правила, принципы и гипотезы) : монография. Москва: Россия молодая, 1994. с.367.
14. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки» від 25 травня 2011 р. №577. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
15. Рубцов В. Інструментальне забезпечення регіональної політики. *Інститути та інструменти розвитку територій на шляху до європейських принципів*. Київ: Центр Ін-т Схід-Захід, 2001. С. 41-65.
16. Тимченко И. Е. Управление эколого-экономическими системами: монография. Севастополь: Б.И., 1999. с.178.
17. Хвесик Ю. М. Про екологічні податки і плату за землю. *Регіональна економіка*. 2002. № 3. С. 235-240.
18. Цыкало А., Чёрная Т. Основы экологической культуры. Одесса : ОГЭУ, 2001. Ч.1. с.100.
19. Шимова О. С. Политика природопользования как фактор устойчивого развития среды. *Проблемы управления*. 2001. № 1. С. 51-56.

References.

1. Grechanovskaja I. G. (1997), *Jekonomiko-jekologicheskoe regulirovanie predprinimatel'skoj dejatel'nosti* [Economic and environmental regulation of entrepreneurial activity], AOZT IRJeNTT, Odessa, Ukraine.
2. (1996), “Rio De Janeiro Declaration on Environment and Development of 07.14.1992”, *Mezhdunarodnoe publichnoe pravo : sbornik dokumentov*, БЕК, Т. 2, pp. 135–138.
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011), The Law of Ukraine “On the Fundamental Principles (Strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine for the Period up to 2020”, *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, vol. 26, st.218.
4. Kartashov Ye.H. (2015) *Derzhavne upravlinnia stijkistiu rehional'nykh ekolooho-ekonomichnykh system: teoriia, metodolohiia, praktyka* [State Management of Sustainability of Regional Ecological and Economic Systems: Theory, Methodology, Practice] TOV "DKS-Tsentr", Kyiv, Ukraine.
5. Kartashov Ye.H. (2014), “Investment component in the process of formation of mechanisms of state management of sustainability of regional ecological and economic systems”, *Menedzher: Visnyk Donets'koho derzhavnoho universytetu upravlinnia*, vol. 2 (68), pp. 55-60.
6. Kovalenko H. (2001), “Socio-ecological problems of today”, *Sotsial'nyj zakhyst*, vol. 3, pp. 54–57.
7. Kozakov V. M. (2007), *Sotsial'no-tsinnisni zasady derzhavnoho upravlinnia v Ukraini* [Socio-value principles of public administration in Ukraine], Vyd-vo NADU, Kyiv, Ukraine.
8. Lobanovskaja O. I. and Shvebs G. (2001), “Formation of environmental consciousness and noospheric society”, *Jekologija*, vol. 1, pp. 16–18.
9. Mikolash Ja. and Pitterman L. (1983), *Upravlenie ohranoj okruzhajushhej sredy* [Management of environmental protection], Progress, Moscow, Russian Federation.
10. Neshyk S. (2004), “The current state of the natural environment in Ukraine”, *Upravlinnia suchasnym mistom*, vol. 1/1 – 3 (13), pp. 67–72.
11. Ofitsijnyj veb-sajt Ministerstva osvity i nauky Ukrainy: [Online], available at: old.mon.gov.ua/images/files/.../konceptia.doc
12. Burkinskij B. V., Kovaleva N. G., and Rozmarina A. L. (2001), *Problemy investicionnogo menedzhmenta v prirodohrannoj dejatel'nosti* [Problems of investment management in environmental protection], IPRJeJeI NAN Ukrainy, Odessa, Ukraine.
13. Rejmerns N. F. (1994), *Jekologija (teorija, zakony, pravila, principy i gipotezy)* [Ecology (theory, laws, rules, principles and hypotheses)], Rossiya molodaja, Moscow, Russian Federation.
14. Cabinet of Ministers of Ukraine “On approval of the National Environmental Action Plan for 2011-2015”[Online], available at: <http://zakon4.rada.gov.ua>
15. Rubtsov V. (2001), *Instrumental'ne zabezpechennia rehional'noi polityky* [Instrumental support of regional policy], Tsentr In–t Skhid–Zakhid, Kyiv, Ukraine.
16. Timchenko I. E. (1999), *Upravlenie jekologo-jekonomicheskimi sistemami* [Management of environmental and economic systems] Sevastopol', Kyiv, Ukraine.
17. Khvesyuk Yu. M. (2002), “About environmental taxes and payment for land”, *Rehional'na ekonomika*, vol. 3, pp. 235–240.
18. Cykalo A. L. and Chjornaja T. (2001), *Osnovy jekologicheskoy kul'tury* [Fundamentals of environmental culture], OGJeU, Odessa, Ukraine.
19. Shimova O. S. (2001), “Environmental management policy as a factor in sustainable development of the environment”, *Problemy upravlenija*, vol. 1, pp. 51–56.